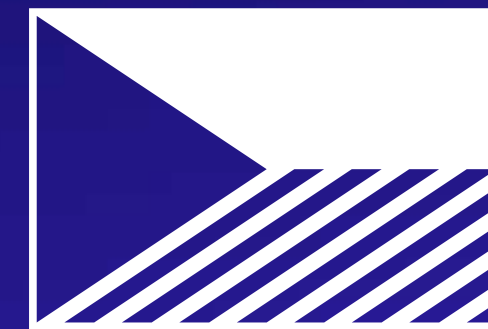

TERMINOLOGIE PARASPORTU

Jak správně mluvit o parasportu a
parasportovcích.

ČESKÝ
PARALYMPIJSKÝ
TÝM

TERMINOLOGIE PARASPORTU

Jak správně a s respektem mluvit o parasportu a parasportovcích? Jak se vyhnout stereotypům, a naopak podporovat inkluzi? Proč nemluvit o superhrdinech a nepoužívat slovo zdraví sportovci?

To se dozvíte v následujícím manuálu, který jsme připravili pro potřeby sportovních svazů a klubů, trenéry, funkcionáře, novináře a všechny, kdo se kolem parasportu pohybují. Vycházíme ze zkušeností členů ČPT a manuálu MPV (IPC Guide to Reporting on Para Athletes).

MLUVME S RESPEKTEM

ČLOVĚK NA PRVNÍM MÍSTĚ (PERSON-FIRST LANGUAGE)

Vždy se nejdříve zmiňuje osoba a poté její handicap. V řadě případů není nutné handicap zmiňovat vůbec.

- ✗ postižený/handicapovaný sportovec
- ✓ sportovec s handicapem

RESPEKTOVÁNÍ DŮSTOJNOSTI

Osoby s handicapem nechtějí být objekty charity nebo lítosti. Handicap neznamená nutně chronickou nemoc nebo nezdravost.

- ✗ zdraví sportovci
- ✓ olympionici, sportovci bez handicapu

VYVAROVÁNÍ SE NEGATIVNÍCH SLOV

Zamezit používání slov, která vyvolávají lítost, soucit nebo naznačují omezení. Místo toho zdůrazňujeme schopnost.

- ✗ upoutaný na invalidní vozík, vozíčkář, postižený, oběť, chudák
- ✓ používá invalidní vozík, sportovec na vozíku

ZAMEZENÍ STEREOTYPIZACE A PŘEHÁNĚNÍ

Osoby s handicapem by neměly být zobrazovány jako superhrdinové, mimořádní nebo nadlidští. Podvědomě to naznačuje nízká očekávání.

- ✗ na vozíčkáře/slepého dobré, je to superhrdina
- ✓ parasportovec, reprezentant...

INTERAKCE

- mluvit přímo s osobou s handicapem, ne s doprovodem nebo tlumočnickem
- respektovat osobní prostor (invalidní vozík je součástí osobního prostoru)
- dávat dostatek času na jednání nebo mluvení, pokud je to potřeba
- nebýt v rozpacích z běžných frází jako „uvidíme se později“ (osoby se zrakovým handicapem) nebo „jdu tam“ (osoby na vozíku)
- nepředpokládat sníženou mentální kapacitu

×	✓	?
postižený sportovec	sportovec s handicapem	klade osobu na první místo
slepý/nevidomý	člověk s se zrakovým handicapem	
zdraví/normální sportovci	olympionici, sportovci bez handicapu, sportovci (my jsme parasportovci)	parasportovci nemají rýmu, i oni jsou zdraví a jsou stejně normální, jako ostatní
retardovaný	sportovec s mentálním handicapem	
trpí, oběť	je/má	
upoutaný na vozík, vozíčkář	sportovec na vozíku	
paraolympionik, paralympik	paralympionik	nemáme paraolympiádu (varianta paralympik je jazykově správná, ale nepoužíváme ji)
para olympijský sport, sport postižených	parasport	
paraatletika, parastolní tenis	para atletika, para stolní tenis	obě varianty jsou dle ÚJČ v pořádku, ČPT používá oddělené

TERMINOLOGIE A SLOVOTVORBA

Dohromady píšeme **parasport, parasportovec, paralympiáda**

Zvlášť názvy sportu jako je **para atletika, para běžecké lyžování**. Ústav pro jazyk český se sice přiklání k možnosti psát sporty dohromady, ale i varianta zvlášť je podle jazykových odborníků v pořádku. ČPT podle příkladů z praxe a příkladů z minulosti uvádí předponu para a název sportu zvlášť.

FAQ

1. Jaký je základní princip komunikace, pokud jde o osoby s handicapem?

Základním principem je tzv. osoba na prvním místě (person-first language). To znamená, že se vždy nejprve zmiňuje osoba a teprve poté její handicap. Například je preferováno spojení sportovec s handicapem namísto postižený sportovec. Tento přístup zdůrazňuje, že osoba je definována svými schopnostmi a identitou, nikoli primárně svým handicapem. Někdy, pokud to není relevantní, není nutné handicap zmiňovat vůbec.

2. Jakým slovům a frázím bychom se měli vyhnout, abychom byli respektující?

Měli bychom se vyvarovat emocionálních, negativních nebo znevažujících slov a frází. Patří sem výrazy jako tragický, oběť nebo upoutaný na invalidní vozík. Místo toho bychom měli zdůrazňovat schopnosti a autonomii. Například namísto je upoután na invalidní vozík bychom měli říct používá invalidní vozík, protože vozík poskytuje mobilitu, nikoli omezení. Také bychom se měli vyvarovat zevšeobecňujících a hanlivých termínů jako slepý (místo toho osoba se zrakovým handicapem) nebo retard (místo toho osoba s mentálním handicapem).

3. Proč bychom neměli parasportovce popisovat jako mimořádné nebo nadlidské?

Popisování parasportovců jako mimořádných nebo nadlidských se může zdát jako chvála, ale ve skutečnosti je to nevhodné. Takové zobrazení nevědomky naznačuje, že původní očekávání vůči nim byla nízká, a paradoxně snižuje jejich skutečné sportovní výkony. Je důležité je portrétovat jako sportovce, kteří jsou stejně jako ostatní lidé, kteří mohou být zároveň rodiče, inženýři nebo lékaři. Mimořádné mohou být jejich sportovní úspěchy, ne to, že sportují s handicapem.

FAQ

4. Jak bychom měli správně interagovat s osobou s handicapem v každodenním životě nebo během rozhovoru?

Klíčem je jednat přirozeně a s respektem. Mluvte přímo s osobou s handicapem, nikoli s jejím doprovodem nebo tlumočnickem. Respektujte její osobní prostor, například invalidní vozík je součástí osobního prostoru. Pokud je potřeba, dejte osobě dostatek času na jednání nebo mluvení, zejména pokud používá komunikační pomůcku nebo má poruchu učení. Nebud'te v rozpacích z běžných frází jako uvidíme se později a nikdy nepředpokládejte sníženou mentální kapacitu nebo sluchové postižení. Mluvte normálním tónem a nepoužívejte povýšený jazyk. Osoby s handicapem nechtějí být objekty charity nebo lítosti, handicap neznamená chronickou nemoc.

5. Jaké jsou správné termíny pro paralympijské sportovce a sporty?

Sportovec, který se zúčastnil paralympijských her, je označován jako paralympionik nebo paralympijský sportovec. Pro všechny ostatní sporty pro sportovce s handicapem se používá parasport. Vyvarujte se termínů jako para olympijský sport nebo sport pro postižené.

6. Proč bychom neměli používat slovo normální nebo zdravý pro označení sportovců bez handicapu?

Používání slova normální či zdravý pro označení sportovců bez handicapu je považováno za ponižující vůči osobám s handicapem. Implikuje to, že osoby s handicapem jsou nenormální, nemocní nebo se odchylují od standardu. Místo toho by se měl používat termín olympionici, sportovci bez handicapu nebo prostě sportovci (my jsme parasportovci).

